

Købmandsslægten Bech i Århus

– et bidrag til byens bygnings- og personalhistorie

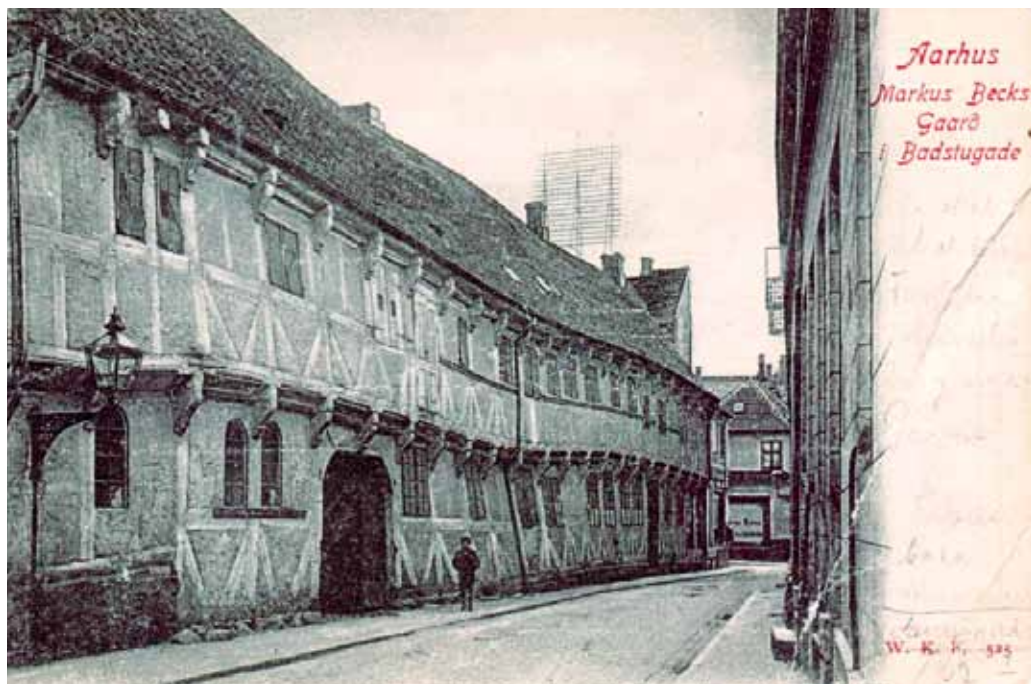
Af Jan Wibrand

Indledning og baggrund

Det vil være en del bekendt, at der i det centrale Århus mellem Badstuegade og Volden indtil for knap 100 år siden stod en meget stor købmandsgård, der oprindeligt var to købmandsgårde. Denne var fra ca. 1825-1907 ejet af to generationer Bech.

En ganske lille del af denne købmandsgård – en del af længen mod Badstuegade

– står nu i Den gamle By under navnet Marcus Bechs gård eller Renæssancegården – en betegnelse, der refererer til, at købmandsgårdens ældste dele stammede fra slutningen af 1500-årene og er bygget af svært egetømmer i bindingsværk og med profilerede knægte (bjælkeender), der er prydet med bladudsmykning mellem første og andet stokværk. Men den

Marcus Bechs gård. Facade mod Badstuegade. Efter postkort ca. 1900.

blev opført mange, mange år, før Marcus Galthen Bech den ældre overtog gården.

Men hvor stammede denne Marcus Galten Bech den ældre (1795-1863) og hans 2 sønner Marcus Galthen Bech den yngre (1840-1918) og Oluf Bech (1830-1905) fra? Disse to sønner overtog købmandsgården i 1863 efter faderens død.

I det følgende vil jeg redegøre for de af Marcus Bechs aner og slægtninge, der har været købmænd i Århus og søge at indkredse, hvor i byen de har ejet købmandsgårde og andre ejendomme. (I den følgende oversigt er Århus-købmændene understreget). Derudover vil jeg beskrive nogle øvrige spor, der endnu findes efter dem, samt bringe nogle personhistoriske oplysninger omkring deres ægteskabsforhold, som illustrerer, at sønner og døtre af købmænd stort set kun giftede sig inden for deres stand/erhverv.

Egentlig er der tale om to slægtsgrene med efternavnet Bech, der fra omkring 1720 og 200 år frem i tiden fungerede som købmænd i Århus. Begge disse grene stammede fra de samme aner på Femø i Smålandshavet. En fælles ane var fæstegårdmand Niels Hansen.

Fæstegårdmanden på Femø havde en søn i sit andet ægteskab (han var gift tre gange), der fik navnet Knud Nielsen. Denne var den første fra slægten i Smålandshavet, der slog sig ned i Århus. Jeg selv er ane efter denne Knud Nielsen (Bech) (den ældre) og har skrevet en særskilt slægtsbog om hans efterkommere.¹

Knud Nielsen Bech giftede sig i 1722 i Århus med Anne Sørensdatter Gylling (1701-1770), der var datter af bager i Århus Søren Hansen Gylling og Kirsten Clemensdatter. Dette ægtepar blev aner til denne gren af købmandsslægten:

Gen. 1: Knud Nielsen Bech (den ældre), 1689-1771.

Gen. 2: Niels Knudsen Bech (den ældre), 1724-1769.

Søn af Knud Nielsen Bech.

Gen. 3: Knud Nielsen Bech (den yngre), 1752-1785.

Søn af Niels Knudsen Bech d.æ.

Gen. 3: Oluf Nielsen Bech, præst, 1760-1806.

Søn af Niels Knudsen Bech d.æ.

Gen. 4: Marcus Galthen Bech (den ældre), 1795-1863.

Søn af Oluf Nielsen Bech.

Gen. 5: Marcus Galthen Bech (den yngre), 1840-1918

Oluf Bech, 1830-1905. Sønner af Marcus Galthen Bech d.æ.

Gen. 3: Jens Nielsen Bech, 1762-1816,

Søn af Niels Knudsen Bech d.æ.

- Gen. 4: Niels Knudsen Bech (den yngre), 1791-1834.
Søn af Jens Nielsen Bech.
- Gen. 4: Knud Nielsen Bech, 1796-1857.
Søn af Jens Nielsen Bech, landmand i Elsted
- Gen. 5: Jens Marcus Galthen Bech, 1843-1906,
Søn af Knud Nielsen Bech, købmand i Odense.

Niels Hansen på Femø havde i sit første ægteskab en efterkommer, et barnebarn, der var opkaldt efter ham selv, nemlig Niels Hansen (Bech). Denne, Niels Hansen Bech (den ældre), slog sig også ned

i Århus og etablerede købmandshandel i byen – formentlig fra omkring 1740. Han blev ane til yderligere 2 generationer af købmænd i Århus med efternavnet Bech:

- Gen. 1: Niels Hansen Bech (den ældre), omk. 1715-1778.
- Gen. 2: Hans Nielsen Bech, 1770-1834.
Søn af Niels Hansen Bech d.æ.
- Gen. 3: Niels Hansen Bech (den yngre), 1796-1838.
Søn af Hans Nielsen Bech.
- Gen. 2: Jens Bech, 1773-1809
Søn af Niels Hansen Bech d.æ., købmand i Skælskør.

I den følgende gennemgang af Bech-slægtens århusianske købmænd skildres først Knud Nielsen Bech og dennes ikke mindre end 7 efterkommere, der også blev købmænd her. Derefter følger en omtale af den anden slægtsgren med Hans Nielsen Bech samt dennes søn og sønnesøn.

Knud Nielsen Bech (den ældre)

Knud Nielsen (1689-1771) dukker første

gang op i kildemateriale om Århus i 1720, hvor han den 9. december er nævnt på denne måde i borgerskabsprotokollen: *Knud Nielsen Bech, Barnfødt paa Femøen Ved Laaland fick sit Borgerskab, aflagde sin Borgerlige Eed. Agter sig af Søefarften med Sejglads at ernære.*²

Knud Nielsen må være kommet til Århus lidt før 1720, og han kaldte sig nu også ved efternavnet *Bech*. Det var dengang

der kunne fremme indbyggernes velfærd. Svaret blev også denne gang underskrevet af 18 borgere, og her indgik Knud Nielsen Bech igen.³

Fra 1742 og frem til 1754 forpagtede Knud Nielsen Bech sammen med først Mogens Blach og senere med Hans Mikkelens Århus Bys konsumtion (afgift på fødevarer, der blev opkrævet ved byens porte).

Omkring 1750 havde han udvidet sin købmandsvirksomhed med gæstgiveri. Dette havde han i første omgang fået kongens tilladelse til. Men Niels Lauritzen Rømmer, der var gæstgiver i Århus, skrev via stiftamtmanden til kongen. Han mente at have privilegium på at holde værtshus og gæstgiveri i byen og havde i den forbindelse *under stor bekostning ladet indrette Værelser og Stalde til de rejsendes bekvemmelighed og mægelighed* og han frygtede nu at måtte *gå fra den nye opbyggede Gæstgivergaard, uden at høste nogen fordel af det meddelte privilegium*. Kongen pålagde stiftamtmanden at tilbagekalde den givne tilladelse til Knud Nielsen Bech.

Det fremgår endvidere af diverse breve til stiftamtmanden, at Knud Nielsen Bech på sine skibe i et par tilfælde havde stået for at fragte *delinquenter* til København, hvor disse var *dømt til arbejde i Jern på Bremerholm*.

Knud Nielsen Bech købte i 1735 en købmandsgård i Mindegade (nuv. Mindebrogade).⁴ Omsat til dagens kort svarer den til hele området mellem Fiskergade og Åboulevarden på den vestre side af Minde-

brogade. I Hoffmeiers Århus-historie blev gården beskrevet således: *Den Gaard paa Hjørnet af Fisker- og Mindebrogade, hvor nu en Del af den Stampeske Fabrik er, ejedes 1730 af Byfoged Løcke. Den havde Indkørsel fra baade Mindebro og Fiskergade og desuden en Urtehave paa den anden Side Mindebro. I 1735 solgte Løcke den til Knud Nielsen Bech, som i lang Tid var en af Byens betydeligste Købmænd*. Denne købmandsgård beboede han og familien til hans død i 1771. I følge en note i brandtaksationsprotokollen fra 1771-73 ses, at købmandsgården i 1772 blev solgt til Lauritz Kryssing. Den blev formentlig nedrevet i forbindelse med etableringen af P. V. Stampes Farveri og Klædefabrik i årene 1850-80.

Gården er i diverse protokoller beskrevet som en bindingsværksgård med 19 fag mod gaden og 11 fag sidehus, begge i to etager. Desuden 10 fag baghus og 11 fag skur.⁵ Herudover ejede han ved sin død i 1771 følgende ejendomme samt flere skibe:

1. *En Gaard beliggende ved Aaen bestaaende af 25 Fag, Port Rum til Gaden.*
2. *En ditto paa Schoelgade bestaaende af 9 Fag til Gaden, 2 Loft høi.*
3. *En Gaard paa Middelgade (nuv. Mejlgade) bestaaende af 13 Fag Huus til Gaden og med Port Rum, 2 Loft høi med Kielder under.*
4. *En Rytter Baraque paa Broeberg (nuv. Frederiksgade) bestaaende af 7 Fag, 1 Loft høi.*

5. 4 Vaaninger ved Mindets (åmundingens) Nordre Siide.
6. 4 Vaaninger ved den Inderste Minde Port (Guldsmed Müllers Gaard).
7. Et Huus tværs over for Stervboegaarden: 5 Fag.
8. 1 Korn Toft.
9. 1 jagt "Anna Sørensdatter", drægtig 5 ½ Læster.
10. 1 Galioeth "Haabet", drægtig 10 Læster.
11. 1 Skude "St. Jacob", drægtig 9 Læster.
12. 1/8 Part i et Skrow Skib "Anne Dorthe", drægtig 21 ½ Læster.

Det fremgår, at hans virksomhed var stærkt præget af rederivirksomhed. Den vigtigste eksportvare har været kornprodukter, der især blev solgt i Norge, der indtil 1814 var en del af Danmark. I Norge hentede skibene fiskeprodukter og trælast, men også jernvarer som f.eks. kakkelovne og stangjern. Men der blev også sejlet til og fra København, hvorfra mange specialvarer blev hjembragt. Endelig blev der sejlet til nordtyske havne, hvorfra blev hjembragt f.eks. papir, glas, isenkram og byggematerialer som f.eks. mur- og tagsten. En handelsvejviser fra 1769 angiver, at han handlede med grovvarer, korn, tømmer og fedevarer.

Knud Nielsen Bech havde som nævnt 2 børn, der blev voksne. Disse var datteren Mette Kristina, der blev gift med købmand Jørgen Rasmussen, og den nedenfor omtalte søn Niels Knudsen Bech (d.æ.).

Til venstre på billedet en galeot/galliot, der er rundgattet (runt agterparti). Til højre på billedet en galease, der er spejlgattet (fladt agterparti). Efter billede i Handels- og Søfartsmuseet i Helsingør.

Niels Knudsen Bech (den ældre)

Denne tog som 27-årig borgerskab som købmand i Århus. Samme år giftede han sig med Anna Sørensdatter, der var datter af Søren Olufsen i Vestergade. I kirkebogen er de ved vielsen beskrevet som *meget Edle Mons. Niels Knudsen Beck fornemme Kiøb- og Handelsmand her i Staden og den meget Edle og Dydziirede Jomfrue Anne Sørensdatter.*

Den her nævnte Søren Olufsen var formentlig den Søren Olufsen, som hos Anna Thestrup beskrives på denne måde: *Søren Olufsen stammede formentlig fra byens rådmandsslægter. Noget absolut bevis for påstanden foreligger ikke, men rådmand Oluf Sørensen havde en søn Søren Olufsen, og ved gennemgang af mandtalslister, bor-*

gerskabsprotokol og fortegnelse over borgerlige bestillinger ses ikke at være flere af det navn i Århus.

Et andet og mere præcist bevis for sammenhængen mellem Anne Sørensdatter og den af Anna Thestrup nævnte Søren Olufsen er, at der i skiftet efter Anne Sørensdatter indgår denne formynder for sønnen Knud: *mors søskende barn Jens Mundelstrup, kollega 3 ved Århus latinskole.*⁶ Den her nævnte Jens Mundelstrup var søn af præsten af samme navn (præst ved Vor Frue Kirke i Århus, død i 1736), der var broder til Anne Margrete Mundelstrup.

Moderen til Anne Sørensdatter var altså Anne Margrethe Mundelstrup, der bl.a. havde aner tilbage til Clemens Jensen Smagbier.⁷ Hermed giftede Bech-slægten allerede i 2. generation sig ind i en af de betydende købmandsslægter i Århus.

I dette ægteskab fødtes som nævnt alene sønnen Knud Nielsen Bech (den yngre) (1752-85), der kun blev 33 år gammel.

Anne Sørensdatter døde allerede i 1757 (året efter sin moder), og Niels Knudsen Bech giftede sig igen i 1760 – denne gang med enken Kirsten Jensdatter Linaae (fra sognet af samme navn), der var datter af Jens Rasmussen. Hun havde tidligere været i ægteskab med skipper Ole Sørensen Samsing og bragte 2 piger med ind i det nye ægteskab. Den ene af disse døde året efter. Den anden datter, Anne Johanne Samsing, blev gift med købmand Rasmus Holbech.

I ægteskabet mellem Niels Knudsen Bech og Kirsten Jensdatter Linaae var der tre børn:

Oluf Nielsen Bech (1760-1806), der blev præst i Urlev-Stenderup i Vejle Amt og var fader til købmand Marcus Galthen Bech d.æ., Jens Nielsen Bech, der overtog forældrenes købmandsgård Ved Munkeport, og Noline Nielsdatter Bech (1769-1836), der i 1792 giftede sig med pastor Jacob Sidenius.

Niels Knudsen Bech ejede fra før 1761 en købmandsgård ved Munkeport. I modsætning til faderen, der havde slået sig ned lige ved åens munding, købte Niels Knudsen Bech en købmandsgård ved den af byens porte, der lå tættest ved udfaldsvejen til Randers. Han havde som faderen også rederivirksomhed ved siden af sin købmandshandel. Det er desværre ikke lykkedes at finde hans køb i skøde- og panteprotokollen, men han står som ejer i den første brandtaksationsprotokol fra 1761, hvor gården blev beskrevet som en to-etagers bindingsværksgård bestående af 7 fag til gaden (facaden til nuværende Klostergade) og 20 fag til gaden (facaden til nuværende Gl. Munkegade) samt 13 fag baghus. I brandtaksationsprotokollen 10 år senere var ejeren *Mad. Sal. Niels Knudsens Bechs Enke*, idet ægtemanden døde i 1769.

Da Niels Knudsen Bech døde i 1769, kan af skiftet udledes en varieret beskrivelse af de varegrupper, som han har handlet med.⁸ Disse var:

- kornvarer og træsko – nok de to største varegrupper målt i penge;
- tømmer, tjære, beg, hør, hamp, jern i stænger, slibestene, læsket kalk, stenkul og talg;

Jens Nielsen Bech og hans broder Oluf Nielsen Bech er omkring 1769 blev malet af en ukendt kunstner. Malerierne er forsvundet, men det er så heldigt, at de er blevet affotograferet. De to fotos må have stået i Marcus Bechs Gård, da denne blev nedrevet. Oluf Nielsen Bech er tidligere gengivet i forskellige bogværker. Han er ca. 9 år gammel og står med en flitsbue. Jens Nielsen Bech er ca. 7 år gammel og står med en rose i hånden. Billederne viser datidens klædedragt for sønner af det bedre borgerskab. Efter fotos i Den gamle By.

- mel, specier (krydderier + sukker), sild, spansk salt, smør, ærter og tobak;
- mjød, dansk kornbrændevin, brændevin og fransk brændevin.

Hans ejendomme og et skib blev ved hans død i skifteprotokollen beskrevet på denne måde:

- *Stervboegaarden beliggende ved Munche Porten bestaaende af 27 Fags*

toe Lofft høi Huus til Gaden; Baghuus 13 Fags toe Lofft høi; 11 Fags Halvtag med en del Rum, Pumpevand og Haugeplads;

- *Vaaning paa Middelgade bestaaende af 12 Fagh Huus udi 4re Vaaninger med Portrum, Brøndvand i Gaarden med stadselig Haugeplads;*
- *2de dito ved Aaen bestaaende af 5 Fags Huuse med Hauge Plads og Brøndvand;*
- *En dito ligeledes ved Aaen beliggende*

bestaaende af 2 Fags Huus med Hauge Plads;

- *Tvende Vaaninger i Møllestien bestaaende af 4re Fag med liden Hauge Plads og fælles Vand;*
- *En Kreiert kaldet Haabet på 12 ½ Commerce-Læster.*

Hustruen Kirsten Jensdatter Linae fortsatte købmandsgården i omkring 20 år og blev fra omkring 1790 assisteret af sønnen Jens Nielsen Bech.

Knud Nielsen Bech (den yngre)

Sønnen Knud Nielsen Bech (1752-85) tog i 1775 borgerskab som købmand (korn, tømmer og andre grove varer undtagen alenkram).⁹ Han giftede sig i 1777 med enken Maren Knudsdatter Hiort, der var datter af Knud Pedersen Hiort. Maren Knudsdatter Hiort havde tidligere været i ægteskab med købmand Ole Broeberg

(død i 1775) og bragte 6 børn i alderen 3-11 år med ind i det nye ægteskab. Dog døde hun allerede året efter, og Knud Nielsen Bech indgik i sit andet ægteskab i 1779 med Mette Jensdatter Hasle, der var datter af avlsmand Jens Sørensen Hasle og Maren Jensdatter Thostrup.

Knud Nielsen Bech fik med sit ægteskab med Maren Knudsdatter Hiort ejerskab til en købmandsgård i Vestergade. Denne blev i brandtaksationen fra 1771-73 nævnt med Ole Broebeg som ejer og bruger, men i en note fra 1778 noteredes ejerskiftet til Knud Nielsen Bech.¹⁰ Hans ejertid blev dog kun kort, idet han allerede døde i 1785, og derfor blev i den følgende brandtaksationsprotokol 1781-89 tilføjet en note: *Tilhører Ole Gylling, som er kommet i Ægteskab med Knud Nielsen Bechs enke.* Hun havde i 1786 giftet sig med Ole Gylling, der før dette ægteskab havde ejet en købmandsgård i Mejlgade (som han i

Vestergade 47, gården. Bygningerne menes opført omkring 1600. Foto 1984 på Stadsarkitektens kontor.

øvrigt beholdt til 1796). (Han var også i 2. ægteskab idet han fra 1768-75 havde været gift med Maria Ulrichsdatter Müller).

Købmandsgården i Vestergade blev i skiftet efter Ole Broeberg beskrevet på denne måde.¹¹

- 11 Fag Huus til Gaden, 2 Etag., Port i 2 Fag, Kielder under 5 Fag; Værelser, Kølleskorsten og Maltkølle.
- 8 Fag Side Huus, 2 Etag., Kiøkken og Bryggers, indm. Kaaber Kiedel paa 1¼ td. Rum, Mæskekar og Svaletønde;
- 9 Fag Bag Huus, 2 Etag., Stald og Kornlade;
- 17 Fag Halvtag, Teglhængt (tegltag),
- 7 Fag Halvtag-Skuur, Teglhængt; Stald og Koehuus.

Af denne beskrivelse fremgår, at der i købmandsgården har været brygget øl og fremstillet brændevin.

Det ser ud til, at Ole Gylling beholdt købmandsgården i Mejlgade frem til 1796.

Knud Nielsen Bech fik med sit ægteskab med Maren Knudsdatter Hiort (jf. skiftet efter Ole Broeberg) også rådighed over en gård, der var beliggende *nest ved* – altså som nabo til – købmandsgården i Vestergade og bestod af bl.a. et 6 fags hus til gaden og et 12 fags sidehus med gavl til gaden. Denne gård må han senere have afhændet, da den ikke indgik i skiftet efter ham.

Af skiftet efter Knud Nielsen Bech kan ses, at han ud over *Stervboegaarden* også ejede *21 Fag Vaaninger ved Mindets Nordre Siide*.¹² Disse er de samme, som nævnt

under farfaderen Knud Nielsen Bech d.æ. Men det er også nævnt i skiftet, at han havde ca. ¼ part i sejladsen mellem Århus og Kalundborg, der blev besejlet af 3 skibe.

Den nævnte købmandsgård i Vestergade solgte Ole Gylling i 1791 til avlsmand Christen Rasmussen Lyngbye.¹³ Den kan følges længere frem i tiden med skiftende ejere, der ifølge realregisteret var Søren Jensen Schmidt fra 1809-35, Sabroe fra 1835-43 og Jens Poulsen Hald fra 1843. Der er fortsat markante rester af gården, der nu har adressen Vestergade 47.

Jens Nielsen Bech

Den ovennævnte Knud Nielsen Bechs bror, Jens Nielsen Bech (1762-1816), blev også købmand, idet han formentlig fra omkring 1790 indgik i arbejdet med forældrenes købmandsgård ved Munkeport, som moderen må have drevet alene siden faderen Niels Knudsen Bechs død i 1769. I 1798 tog han borgerskab som købmand *med alle slags Vahre, Alenkram undtaget*.

Kirsten Jensdatter Linaae døde i 1801.¹⁴ Umiddelbart efter hendes død enedes de voksne og myndige arvinger – og deres respektive ægtefæller for de to døtres vedkommende – om at *ville dele imellem dem selv*. I 1803 købte Jens Nielsen Bech formelt købmandsgården af sine søskende. Blandt disse var også halvsøsteren Anne Johanne Samsing, der nu var i ægteskab med købmand Rasmus Holbech i Mejlgade.

Købmandsgården, der kort er beskrevet under faderen Niels Knudsen Bech d.æ., er i de følgende brandtaksationsprotokoller beskrevet med endnu et baghus

og adskillige halvtage. Det fremgår, at der blev brygget øl og destilleret brændevin, men der nævnes også stalde, pakhus og kornlofter.

Jens Nielsen Bech havde i 1789 giftet sig i København med Friderica Lovise Fielstrup, der var datter af Hans Hansen Fielstrup (slotsforvalter på Hirschholm Slot) og Dorothea Elisabeth Hansdatter Brej. Hun døde i marts 1803. Samme år i december måned giftede han sig anden gang med Anne Elisabeth Kirstine Kruise, der var datter af købmand Frands Henrichsen Kruise og Kierstine Birgitte Galthen. Frands Henrichsen Kruise havde flere år tidligere haft en stor købmandsgård i Mejlgade.

Jens Nielsen Bech købte i 1789 en ejendom på den vestre side af nuværende Gl. Munkegade.¹⁵ Denne ejendom var en såkaldt *podehauge* (tidligere ejet af *podemester Niels Lund*), der var udlejet til gartner C.W. Hamann. Ejendommen svarer i dag til nr. 15, 17 og 19 i Gl. Munkegade, og den har dengang været nabo til acciseboden ved Munkeport. Ved Jens Nielsen Bechs død i 1816 købtes ejendommen af gartner C.W. Hamann. I 1799 købte Jens Nielsen Bech endvidere to ejendomme i Klostergade af Hans Laurentius Kruise. Ejendommene er i skøde- og panteprotokollen beskrevet som liggende mellem *Christian Faurschous Gaard* (øst for) og *lige indtil Kiøberen Jens Bechs Gaard* (vest for).¹⁶ De to ejendomme svarer i dag til Klostergade 58 og 60. Og de ligger der – i renoveret udgave – endnu. Ejendommen Klostergade 58 solgte Jens Nielsen Bech

igen allerede i 1805, hvor køberen var *Cancellie Raad Bøggild, Aalborg*.¹⁷

I brandtaksationsprotokollen er de to naboejendomme dels beskrevet samlet, men der er også tilføjet en adskilt beskrivelse, da den nye ejer havde foretaget væsentlige forbedringer og derfor havde ønsket en ny vurdering af hensyn til brandforsikringssummen. I denne tilføjede beskrivelse er Klostergade 58 beskrevet bl.a. med 9 fag forhus, 6 fag sidehus (begge i 2 etager) og 7 fag baghus.¹⁸ På dette tidspunkt begyndte man

Klostergade 58, gårdparti. Foto 1984 på Stadsarkitektens kontor.

i brandtaksationerne også at nævne antal kakkelovne, her i alt 4.

Klostergade 60 var en gammel ejendom, der første gang blev beskrevet i 1682, men forbygningen var formentlig fra 1700-tallet, mens kælderens menes at stamme fra 1300-tallet. Den var ejet og beboet af Jens Nielsen Bech og hans familie frem til hans død i 1816. Ejendommen annonceredes da til salg og blev bl.a. beskrevet som *vel vedligeholdet og beqvem Boepæl for en anstændig Familie*. Annoncen indrykkedes i daværende Århus Stiftstidende, der dengang blev kaldt: *Århus Stifts kongelig alene privilegerede Adresse-Contoires Tidende*. I brandtaksationsprotokollen blev ejendommen beskrevet bl.a. med 8 fag forhus og 8 fag sidehus, begge i 2 etager. Her er kun nævnt 1 kakkelovn. Denne købmandsgård i Klostergade 60 blev ved Jens Nielsen Bechs død i 1816 solgt til købmand Jens Hoffgaard.¹⁹

Jens Nielsen Bech ejede – ud over de foran beskrevne ejendomme – ved sin død i 1816 disse ejendomme:²⁰

- En *leiebod* (udlejet hus) ved Aaen bestående af 2 fag i 1 etage;
- En gård i Møllestien;
- En ejendom på hjørnet af Skolegade og Kannikegade (formentlig samme ejendom som nævnt under farfaderen Knud Nielsen Bech (d.æ.) pkt. 2) og
- En ejendom i Mejlgade (formentlig samme ejendom som nævnt under farfaderen Knud Nielsen Bech d.æ., pkt. 3);
- Part i en jagt med navnet 'Kirstine'.

Klostergade 60, facade. Foto 1984 på Stadsarkitektens kontor.

Også han har ved siden af sin købmandshandel drevet rederivirksomhed.

Stervboegaarden beboedes efter Jens Nielsen Bechs død af hans enke Anna Elisabeth Kruise. Hun forsøgte i 1844 via en annonce i Århus Stiftstidende, at sælge gården, der på dette tidspunkt delvist var lejet ud til det lokale regiment. Men uden det ønskede resultat. Først ved hendes død i 1853 solgtes den tidligere købmandsgård til kammerråd Jensen og gæstgiver Fastrup.

Umiddelbart efter blev købmandsgården revet ned og det nuværende hus blev bygget.

Århus Stiftstidende udkom første gang i 1794. Flere købmænd fandt hurtigt ud af, at benytte dette nye medie til meget forskellige typer af annoncer. Disse an-

noncer fortæller lidt om deres virkefelt. Således kan man finde disse eksempler på annoncer, som Jens Nielsen Bech dengang har indrykket:

1801	<i>Bedste Sort engelske Such-Støvle-Skafter faaes til kiøb hos Jens Bech ved Munckeport</i>
1801	<i>Næstk. Onsdag agter Skipper Jens Sabroe at afseile til København, og medtager Fragtgoods og Passagerer; Vedkommende ville derom behagelig melde sig hos Kiøbmand Jens Bech</i>
1802	<i>Jens Bech og J. Fugl underskriver for "Fattig-Commissionen"</i>
1808	<i>En gammel hest, brændt paa Forbov og høire Baglaar, er i Løverdags indsat i min Tømmergaard; da der siden den Tid ingen har afhentet den, oplyses den herved, og kan faaes mod dette Avertissements og Foederløns Erstatning hos Jens Bech</i>
1810	<i>Formedelst Høsten og fordi mit Bryggerhus forestaar en Hoved-Reparation maae jeg ugieerne bekendtgøre mine Ølliebhavere at fra første Mandag indtil videre ingen Øl enten i stort el. smaat er at faae hos Jens Bech</i>

Jens Nielsen Bechs underskrift og segl på lånedokument fra først i 1800-tallet. Nederst i seglet ses et stort B (Bech) inden i et hjerte. Men desuden ses i midten et mærke, der formentlig er hans bomærke. Sådanne bomærker blev tidligere ofte benyttet af borgere og bønder som et privat tegn og ses her at indgå i personens segl. Dokumentet ligger blandt 'Dokumenter til skifteprotokol 1816-18'.

Ved Jens Nielsen Bechs død i 1816 benyttedes igen Århus Stiftstidende til at in-

formere borgerne i Århus om dødsfaldet. Og dette skete på denne måde:

Det blev min tunge Pligt at meddele fraværende Slægt og Venner den sørgelige Efterretning, at det i Dag har behaget Forsynet at bortkalde til et bedre Liv min uforglemmelige Mand Kbmd. Jens Bech i sit Alders 54 Aar efter 3 Ugers uafbrudt Sygeleie.

Overbevist at enhver, der kjendte den Afdøde, vil deeltage i min billige (beretigede, naturlige) Sorg, frabeder jeg mig al Condolence.

Aarhus d. 9. Jan. 1816, Ane Elisabeth Bech, f. Kruse.

Få dage senere indrykkedes desuden disse *Vemods-Tanker* i avisen:

Ak til Jordan bære

De en Værdig hen.

O! han er ej mere,

Han de godes Ven:

Han som Sorgen endte

I bekymret Siæl

Hiertet brast som brænte

for at gjøre vel.

Stille Taare flyde

Ædling ved din Grav!

Her i havn du tyede

fra et oprørt Hav.

Ej dets Bølge bryder

mere paa Din Fred

Sørgesangen lyder

Ved Dit hvilested.

Dyden selv i Smerte

Taber ei sin Glands,

Flettet i vort Hjerte

Er din Mindekrans

Ej dens Baand skal briste.

Svøbt i Sorgens Slør

Veemod paa din Kiste

Disse Blomster Strøer.

Vemodstankerne var signeret *H.* Desværre kendes ikke det fulde navn.

Niels Knudsen Bech (den yngre)

En søn af Jens Nielsen Bech var Niels Knudsen Bech d.y. (1791-1834). Denne var omkring 1815-19 handelsbetjent i København, men vendte tilbage til Århus, hvor han fra 1820 var ansat hos købmand

Chr. Christensen. Senere forsøgte han sig som selvstændig købmand en detail, og han tog borgerskab som købmand i 1829. Niels Knudsen Bechs forgængere i slægten havde handlet såvel en gros som en detail. Hans etablering som selvstændig

detailkøbmand fremgår af en annonce i Århus Stiftstidende for 24. marts 1829: *Fra i Dag af har jeg aabnet min Boutik med Manufactur-, Galanterie- og Modevarer m.m. i Hr. Købmand Jordans Gaard imellem Store og Lille Torv. Mit Formaals skal stedse være ved redelig Behandling, gode solide Varer og de billigste Priser mueligt at erhverve mine Medborgeres Tillid og saaledes tør jeg herved anbefale min Boutik til flittig Besøg.*

Salget af manufaktur-, galanteri- og modevarer var næppe særlig succesfuldt, idet det af en ny annonce i avisen fra 1833 fremgår, at han da havde etableret sig i Studsgade, *hvor jeg har anlagt en Boutikhandel fornemmelig med Colonial, Isenkram Glas og Alenkram.*

Niels Knudsen Bech døde i 1834 kun 43 år gammel. Han havde i flere år lidt afbrystsvaghed og tiltagende tæring. Han ses ikke at have ejet fast ejendom, var ugift og boede hos sin stedmoder i den store købmandsgård ved Munkeport. Kort før han døde, testamenterede han sine værdier til stedmoderen med den begrundelse, at han i alle årene havde boet gratis i købmandsgården i Gl. Munkegade.

Marcus Galthen Bech (den ældre)

Knud og Jens Nielsen Bech havde endnu en broder, nemlig Oluf Bech. Han slog sig dog ikke på købmandshandelen, men blev præst. Han fik bl.a. sønnen Marcus Galthen Bech (1795-1863), der er den købmand Bech, som Marcus Bechs gård mellem Volden og Badstuegade – og senere i Den gamle By – er opkaldt efter.

Marcus Galthen Bech begyndte egentlig som hørkræmmer, men klarede sig så godt, at han hurtigt blev i stand til at købe den meget store købmandsgård i det centrale Århus.

Han er formentlig mest kendt for sin igangsætning af fabrikation af og handel med *kradsuld*. Han indsamlede i hele Jylland klude til brug i papirfremstillingen. Blandt de indsamlede klude var det kun linnedkludene, der kunne bruges i papirfremstillingen. Disse linnedklude solgte han videre til papirfabrikken Strandmøllen nord for København. De medfølgende klude af uld var til overs. Men så opstod ideen med at kradse denne uld op og eksportere den til England, hvor tekstilindustrien var hovedaftager. Kradsulden blev i England bl.a. anvendt til madrasser. I begyndelsen skete opkradsningen ved en hestetrukken mølle, men senere anskaffede Marcus Galthen Bech maskiner til dette. Disse maskiner fik han i en periode eneret på brugen af.

Købmandsgården strakte sig fra Borgporten og et stykke forbi Rosensgade, idet den inkluderede den lille plads, der i dag benævnes Pustervig. Pustervig var tidligere navnet på den sydligste del af gaden Volden. Efter hans død i 1863 overtog sønnerne Marcus Galthen Bech d.y. og Oluf Bech købmandsgården.

Marcus Galthen Bech er omtalt i flere bøger og på Internettet, hvorfor jeg her ikke vil gå yderligere i detaljer omkring ham.

Den anden slægtsgren: Niels Hansen Bech (den ældre)

Niels Hansen Bech (ca. 1717-1778) nævnes første gang i arkivmateriale om Århus i en skøde- og panteprotokol fra 1735, hvor han køber ½ part i en krejert. Dette år angives han bosiddende i Kalundborg.

Han tog borgerskab i Århus d. 10. december 1742. I protokollen står:

Niels Hansen Fæoe (Fejø) paa Fæoe i Lolland fød gl. (ikke anført) Aarfik efter Begier. Borgerskab som Skipper og Kiøbmand, aflagde sin Borgerlige Æed. Det kan se ud til, at han på dette tidspunkt havde tænkt at kalde sig ved efternavnet *Fejø*, men hurtigt ændrede han dog dette til *Bech*.

Tre år senere giftede han sig under navnet Niels Hanssøn Bech i Århus Domsgn med Maren Sørensdatter Esmarch, der var datter af toldkontrollør Søren Esmarch og Mette Hansdatter Gylling. I

dette hans første ægteskab fødtes 5 børn, hvoraf den længstlevende blev 7 år gammel. Maren Sørensdatter Esmarch døde i 1754, og han giftede sig igen i 1756 med Drude Hedevig Christensdatter Schow, der var datter af forpagter på Gjeddaldal i Greve Sogn syd for København, Christen Schow. I dette ægteskab fødtes 3 børn, hvoraf ingen blev mere end 3 år gamle. Drude Hedevig Christensdatter Schow døde i januar 1767, og Niels Hansen Bech giftede sig for tredje gang i november samme år med Abelone Jensdatter Kiellerup, der var datter af Jens Kiellerup og Kiersten Lauridsdatter Gieding. I dette ægteskab fødtes 5 børn, hvoraf i hvert tilfælde 2 nåede frem til voksenalder og blev gift. Det ene af disse børn var sønnen Hans Nielsen Bech (1770-1834), der omtales senere. Det andet af disse to børn var Kirsten Nielsdatter Bech, der blev gift med

Hjørneejendommen Mejlgade/Havguden i midten af 1800-tallet. Facaden mod Mejlgade har bestået af et 8 fags hus og et 5 fags gavlhus på hjørnet. Dette hjørnehus havde 13 fag mod Havguden.

Efter akvarel af Frederik Visby i Den gamle By.

farvermester Wolf Friederich Asmussen.

Niels Hansen Bech er ikke fundet i skøde- og panteprotokollen vedr. køb af en købmandsgård i Mejlgade. Men det var i Mejlgade, han bosatte sig, og i skiftet ved hans første hustrus død i 1754 blev hans købmandsgård beskrevet som liggende på *Medelgades* østre side.²¹ Ejendommen er med Niels Hansen Bech som ejer beskrevet i de to første brandtaksationer og ved salg i 1776, hvor han solgte til Jens Nielsen Mollerup.²² Af disse beskrivelser fremgår, at købmandsgården har haft 13 fag til Mejlgade og 13 fag til Havgyden (i dag en del af Nørreport). Endvidere har der været et 13 fags sidehus og et 10 fags baghus ud mod havet (i dag Kystvejen, der blev anlagt i 1871).

En del af denne købmandsgård (en del af hjørnehuset) er blevet flyttet til Den gamle By. Det genopførte hus i Den gamle By er søgt rekonstrueret til husets oprindelige renæssanceudseende. Den meget høje gavl er blevet genopført efter kendskab til tilsvarende bygninger/købmandsgårde fra begyndelsen af 1600-tallet. Dette hus minder formentlig mere om det hus, som Niels Hansen Bech beboede indtil 1776. Den følgende ejer, Jens Nielsen Mollerup, foretog nogle omfattende bygningsændringer, og det kan så være det ændrede hus, som ses på akvarellen af Frederik Visby på forrige side.

Niels Hansen Bech solgte som nævnt i 1776 sin købmandsgård i Mejlgade til Jens Nielsen Mollerup, der i 1792 solgte den videre til Christian Raae.²³ Denne solgte allerede året efter til *Abelone Niels-*

datter, Salig Søren Møllers, som der står i skøde- og panteprotokollen. Ved hendes død i 1797 solgtes købmandsgården til bogtrykker Lund, der flyttede sit bogtrykkeri hertil fra den modsatte side af Mejlgade, hvor han var startet i 1794. Bogtrykker Lund begyndte udgivelsen af Århus Stiftstidende herfra.

To år før salget af ejendommen i Mejlgade havde Niels Hansen Bech ved en auktion erhvervet sig en købmandsgård i Vestergade.²⁴ Og hermed rykkede også han mod vest i byen, til en beliggenhed tæt ved Vesterport. Han købte den af vejermester Peder Brendstrups bo.

Købmandsgården er i brandtaksationsprotokollerne beskrevet som en bindingsværksgård, bestående af følgende dele:²⁵

- *13 Fagh Gadehuus, 2 Et., ege Bindingsværk med Muurtavl, til Værelser, med 2 jern Kakkellovne, Kolleskorsten og Maltkølle; Port i 2 Fag og Kielder under 8 Fag.*
- *12 Fagh Sidehuus., 2 Et., ditto Bygning, til Værelser, Kiøkken og Bryggers, med 2 jern Kakkellovne, 1 indmuret Kaaber Kiedel paa 2 ½ tdr. Rum, Mæskekar og Svaletønde.*
- *11 Fagh ditto, 2 Et., ditto Bygning med 1 Fag Udbygning, til Stald og Vognremisse.*
- *10 Fagh Baghuus, 2 Et., Pakhus og Kornlade.*
- *8 Fagh Halvtag, 1 Et.*

Men hvor lå denne købmandsgård? Ud fra de forskellige beskrivelser kan belig-

Hjørneejendommen Mejlgade/Havgyden, som den i dag står i Den gamle By, hvor den er søgt tilbageført til dens oprindelige renaissanceudseende. Foto i Den gamle By.

genheden fastlægges til Vestergades vestre side – altså den del af daværende Vestergade, der i dag benævnes Vesterport, og nærmere bestemt til den nuværende matr. nr. 495, der angiver, at beliggenheden har været midt på nuværende Vesterports vestre side.

Niels Hansen Bech døde allerede i marts 1778 og kom således kun til at bo her i fire år.²⁶ Ved hans død er i skifteprotokollen nævnt, at han udover *stervboegaarden* også ejede:

- *Kornstofter uden for Vesterport;*
- *4 Gaardes avling paa Aarhus Byes Mark;*
- *1 Galease 'Haabet', 10 comm. Læster;*
- *2 Enke Vaaninger bel. Bag. Klosteret.*

Hans hustru Abelone Jensdatter Kiellerup sad i uskiftet bo, indtil hun i februar 1779 giftede sig med Christen Kiellerup. Familietilhørsforholdet mellem disse to fremkommer ved deres vielse, hvor de får kongelig tilladelse til *udi ægteskab at sammenkomme, uanset at de skal være sødskende Børn*. De var altså fætter og kusine. Christen Kiellerup var søn af naboen (i dav. Vestergade) Jens Kiellerup (den yngre) og Cecilia Lauritzdatter Gieding, medens Abelone Jensdatter Kiellerup var datter af Jens Nielsen Kiellerup (den ældre), der var gift med Kiersten Lauritzdatter Gieding. De 2 Jens Kiellerup'er var sandsynligvis brødre (selvom de har samme fornavn) – begge kom fra landsbyen Kjellerup i Hørup Sogn, Viborg Amt. Cecilia og Kiersten Lauritzdatter Gieding var søstre. De var døtre af købmand Lauritz Christensen og Abelone Jacobsdatter.

I ægteskabet mellem Christen og Abelone Kiellerup fødtes kun sønnen Niels Bech Kiellerup, der også blev købmand i Vestergade med købmansgård beliggende i den del af det daværende Vestergade (på den østre side), der i dag har navnet Vesterport (nuværende matr.nr. 499 og 500).

Abelone Jensdatter Kiellerup døde i 1804, og der skiftedes med hendes to

børn i tidligere ægteskab.²⁷ Christen Kiellerup døde i 1811, men da der som nævnt kun var en enkelt søn, nemlig Niels Bech Kiellerup, er der i skifteprotokollen alene en indførsel om, at denne havde meddelt skifteretten, at faderens ejendomme var vurderet til 50.000 rd. og ud fra dette beløb indbetalte han arveafgift på 250 rd. Desværre var der ingen beskrivelser af ejendommene.

Jens Bech Kiellerup døde i 1834.

Hans Nielsen Bech

Niels Hansen Bechs søn Hans Nielsen Bech (1770-1834) giftede sig i 1794 med Pederikke Nørschou. Hun var datter af Peder Nørschou i Ikast. Denne blev kaldt Midtjyllands svigerfar, idet han fik tre andre døtre gift ganske godt og var i stand til at give dem alle en pæn medgift.²⁸

Hans Nielsen Bech tog ligeledes i 1794 borgerskab som købmand. Og som sine forfædre er det med *alle slags Vahrer, undtagen Alenkram*.

Senere indgik Hans Nielsen Bech i det offentlige liv i Århus, idet han fungerede som major og senere øverstbefalende for Århus Bys Borgerbevæbning. Det er i denne funktion han blev benævnt *stadshauptmand*. I forbindelse med indførelsen af skoleloven i 1814 indgik han i skolekommissionen, der skulle føre tilsyn med skolevæsenet i Århus.

Hans Nielsen Bech købte i 1795 en ejendom af købmand Henning Ulrich Kiersgaard.²⁹ Denne lå *over Mindebroen*, som der står i skødet. Men ejendommen er også beskrevet som liggende mellem

naboerne *det store grundmurede MagazinHuus* vest for og *Andreas Kaarsbergs Grund* øst for. Det nævnte *MagazinHuus* svarer til den såkaldte *Trods Katholm*, der på den tid var beboet af kammerråd og amtsforvalter Jens Nicolai Brasch. Benævnelsen *MagazinHuuset* har hængt ved, idet betegnelsen hidrører fra en tid, hvor huset fungerede som kornmagasin.

Ejendommen er i brandtaksationsprotokollen beskrevet med bl.a. 10 fag forhus, 11 fag sidehus og 9 fag baghus. Alle i 2 etager.³⁰ I samme protokol fremgår, at Hans Nielsen Bech også ejede en stivelsesfabrik, der lå ved *Aaens Søndre Siide*. I dag er der ingen spor tilbage af købmangården, men beliggenheden svarer til nuværende Mindegade 6.

Hans Nielsen Bech og hans familie boede her i 10 år. I 1805 solgte han ejendommen til rebslager Peder Houberg.³¹ Samme år købte han i Vestergade en ejendom af knivsmed Jens Frandsen. Denne ejendom var i øvrigt indtil 1799 ejet af købmand Thyrrie Bøggild. Hoffmeyer fortæller om købmangården, at *den er dannet ved Sammenlægning af flere Gaarde. 1730 dreves der gode Forretninger her af Lauritz Gylling og Johan Arntsen. I Begyndelsen af 19. Aarh. forenedes Gaardene, og Pakhuset opbyggedes af Stadshauptmand Hans Bech*.

Hans Nielsen Bech og hans familie boede ejendommen – der lå i nuværende Vestergade 25 (matr.nr. 435) – frem til efter 1834. Ej heller her er der noget tilbage af ejendommen, men denne virkelig store købmangård er i brandtaksationsprotokollen beskrevet således:³²

- a) Forhus 12 Fag, 2 Etage, ege Bindingsværk og Muurtaf til Pakhuuse.
- b) Dito 12 Fag, 2 Etage, dito Bygning til Værelser og Krambod med 4 jern Kakkelovne, Kølleskorsteen og Maltkølle. Port i 2 Fag og Kielder under 8 Fag.
- c) Sidehuus vesten i Gaarden 21 Fag, 2 Etager dito Bygning til Værelser, Køkken og Bryggers, med 2 jern Kakkelovne, indmuret Kaaber Kjedel paa (ikke ang.) td. Rum, Mæskekar og Svaletønde.
- d) Baghuus 10 Fag, 2 Etage, dito Bygning til Pakhuus og Stald.
- e) Et Sidehuus midt i Gaarden 5 Fag, 2 Etager, ege Bindingsværk og Muurtaf til Værelser.
- f) Baghuus for Enden af litr. d 13 Fag, 1 Etage dito Bygning til Pakhuus og Kornlade m.m.
- g) Et Halvtag øster i Gaarden 15 Fag, 1 Etage, Steen behængt (tegltag) og Fiel beklædt.

(Heraf indgår pkt. b og pkt. e ikke i den forrige brandtaksationsprotokol og må således være bygget til i den mellemliggende periode).

I 1816 lod Hans Nielsen Bech endvidere bygge en ejendom på hjørnet af Vestergade/Grønnegade og i 1831 udbyggede han samme ejendom langs Vestergade. Han døde i 1834, hvilket afstedkom denne ”fyldige” dødsannonce i Århus Stiftstidende:

Søndagen d. 22. Juni behagede det Livets og dødens Herre, til den evige Fred at bortkalde min elskede Mand, Major H. Beck, forhen Stadshauptmand og Købmand her i Aarhus, efter 1½ Aars Svaghed og 14 Dages Sygeleie, i hans Alders 64. og vort ægteskabs 41. Aar.

I Livet vandt han som virksom og redelig Borger sine Medborgeres Tillid og Høiagtelse, og hvad hans Nærmeste ved hans Bortgang have tabt, vil Enhver, der kjendte ham, kunne skjønde.

For hans og mine Venner bekjendtgøres herved dette sørgelige Dødsfald, der kun formildes ved Forventningen om, at han fra tunge Lidelser er gaaet til det Bedre.

Paa egne og Søns Vegne. Frederikke Beck, f. Nørschou.

Med kun en enkelt arving – Niels Hansen Bech d.y. – enedes denne og moderen Pederikke Nørschou om at dele boet uden skifterettens indblanding.³³ Og det betyder desværre, at der ingen oplysninger er bevaret om boet. Men da sønnen Niels Hansen Bech d.y. døde kun 4 år senere i 1838 stod der bl.a.

i skifteprotokollen:³⁴ ... *at den Afdøde (Niels Hansen Bech d.y.) aldeles er uden for Moderens (Pederikke Nørschou) Boe eller Opbudsbøe, thi dette var efter dets Beskaffenhed i Virkeligheden et Fallitboe, hvorfor den Afdøde hendes Søn har afgivet en Declaration, hvorved han frasagde sig al Lod og Deel i Boet.*

Af nogle annoncer i Århus Stiftstidende i 1836 fremgår, at boet søgtes realiseret. Enken indrykker denne annonce:

At jeg formedelst min høie Alder og tilstødende Omstændigheder har hævet min Handel og opgivet mit Boe til Realisation af Købmand J.P. Hammershøj og Procurator N.E. Schmidt heri Byen, bekjendtgøres for mine hidtil havde Handelsvenner.

Disse to personer søger derefter bortsolgt ved auktion bl.a.:

- *3de Gaards Avl, beliggende paa Byens Mark i Møllevangens 2. Fald og i Skovvangens 4. Fald.*
- *Jagtskibet "Fredhaabet", 19 Commercælæster drægtig, med alle staaende og løbende Redskaber samt 2de til Skibet hørende Baade.*
- *8 a 10 stk. Feede- og Malkekøer.*
- *Ind- og Udboe: forarbejdet Sølv, Sengeklæder, Lagner, Dækketøi, Haandklæder, Mahognie- og Birketræs-Meubler, saasom Divaner, Borde, Stole, Speile, Sengesteder, et meget stort Spisebord, Dragkister, Kjøkkenredskaber og Porsellain, Kobber, Jern og Træ. Vogne, Plouge, Harver, Kornrensemaskiner, 1 smuk Tospænderkane, Seletøi, 1 Hakkelsesmaskine, Hakkeskister med Knive, 1 Par brune Kjøreheste, 1 Pillesteen (møllesten) samt nogle Tønder Cinders og Meelkalk.*

Men også selve købmandsgården i Vestergade sattes til salg. Om konsekvenserne af dette kan læses i Realregisteret.³⁵

- I 1837 købtes den af en gruppe bestående af 8 fremtrædende mænd fra byen for 6000 rd. Disse 8 mænd var 7 købmænd, nemlig M.G. Bech, S. Søegaard, J.P. Hald, H. Gieding, J.P. Hammershøj, N. Schoubye og L.P. Schmidt, samt farver A. Jahnsen. (M.G. Bech er broder til Maren W. Bech, der i 1837 er gift med sønnen Niels Hansen Bech d.y. og L.P. Schmidt er svoger til Maren W. Bech).
- I 1843 købtes den af Maren Wissing Bech for 6000 rd.

Ved hendes ægteskab nr. 2 med Malthe Conrad Lottrup i 1844 indgik han som ejer af ejendommen, men ved hans død i 1870 stod Maren Wissing Bech igen som ejer. Hun døde i 1872, og den solgtes derefter til tobaksfabrikanterne L. Petersen og L.E. Nobel.

Dette tolker jeg på den måde, at en gruppe af personer med to nære familie-medlemmer centralt placeret midlertidigt trådte ind i boet og hjalp familierne i Vestergade 25 og i Vestergade 42, hvor sønnen Niels Hansen Bech d.y. boede med sin hustru Maren Wissing Bech, igennem en kritisk fase i deres liv. Men der er dog også den mulighed, at nogle af de nævnte havde penge til gode i Hans Nielsen Bechs bo og ved købet ønskede at sikre sig at få deres tilgodehavender ved en mulig videreførsel af købmandsgården.

Niels Hansen Bech (den yngre)

Niels Hansen Bech (1796-1838) var som

Hjørneejendommen Vestergade 42/Grønnegade 37. Efter foto i Holstein Rathlou: Aarhus, bind I. 1920.

nævnt eneste barn af ægteskabet Hans Nielsen Bech og Pederikke Nørshou. Han giftede sig i 1824 med Maren Wissing Bech, der tilhørte den anden gren af købmandsslægterne Bech i Århus. Hun var datter af præsten Oluf Nielsen Bech og altså søster til Marcus Galthen Bech d.æ.

Så vidt jeg kan se, findes han ikke i borgerskabsprotokollen, og han ses ikke at have købt sig til ejendom. Men han boede med sin familie først i Guldsmedegade og fra 1831 i den ejendom på hjørnet af Vestergade og Grønnegade, som hans fader ejede. Ifølge folketællingen 1834 boede han i hjørneejendommen Vestergade/Grønnegade med hustru og 5 børn, 3 døtre og 2 sønner. Da denne ejendom ikke havde status af selvstændig købmandsgård, forestiller jeg mig, at han er indgået i faderens købmandsgård på den anden side af Vestergade. Måske skulle han have overtaget købmandsgården.

Niels Hansen Bech døde i 1838 kun 42 år gammel. I skiftet efter ham indgår ingen oplysninger om ejerskab til fast ejendom. Vestergade 42/Grønnegade 37 solgtes i 1844 til jurist Lauritz Nellemann.

Ifølge folketællingen 1840 boede enken Maren Wissing Bech sammen med 4 af sine børn nu hos svigermoderen på den anden side af Vestergade i nr. 25. En datter (Alvilda) boede som plejebarn hos Maren Wissing Bechs søster Kirstine Bech, der var gift med købmand Lars Peder Schmidt. Denne havde købmandsgård i nuværende Vestergade nr. 6-8.

I januar 1844 giftede Maren Wissing Bech sig igen. Ægteskabet var med Malthe Conrad Lottrup, der hidtil havde været handelsagent hos købmand Nathan Lazarus på hjørnet af Lille Torv og Vestergade. I dette ægteskab fødtes datteren Ingeborg Christiane Lottrup, der blev gift med Lauritz Christian Meulengracht.

Det er Malthe Conrad Lottrup, der i 1856 sammen med to andre grundlagde Ceres Bryggeriet. Svigersønnen L.C. Meulengracht blev direktør i bryggeriet. Malthe Conrad Lottrup var medlem af Borgerrepræsentationen 1858-67. Han døde i 1870.

Afslutning

De tidligste repræsentanter for købmandsslægterne Bech i Århus slog sig ned i nærheden af havnen. De har formentlig været selvstændige skippere, der har sejlet for eller været i tjeneste hos købmænd i danske købstæder. Dette inspirerede dem til at starte op for sig selv som købmænd.

Netop placeringen ved havnen vidner om tidens tyngdepunkt for handel, men dette ændrede sig til, at en placering ved byens indfaldsveje syntes mere profitabel. De fastholdt dog funktionen som redere med egne skibe og havde i den forbindelse lagerplads ved havnen.

I begyndelsen sejlede de overvejende til Hovedstaden og til østersøhavne og norske havnebyer. Marcus Galthen Bech d.æ., der bl.a. var medejer af et større skib, sejlede på England (hvor en søn slog sig ned som købmand) og Grønland. I Grønland hentedes spæk, der omsattes til tran på pladsen Grønland i Århus, der netop fik dette navn af samme grund.

De senere generationer flyttede til eller slog sig ned i Vestergade-kvarteret – og heri inkluderet også Klostergade/Munkegade, hvor der i øvrigt ikke lå mange købmandsgårde. Vestergades betydning for handelslivet har Emanuel Sejr beskrevet således: *Sin storhedstid havde Vestergade nok i første halvdel af forrige århundrede (1800-tallet), da landboerne kom kørende med deres korn og andre landbrugsprodukter, som de afsatte til købmændene, der til gengæld solgte dem alt, hvad der hørte til i en husholdning, både kolonial- og manufakturvarer, isenkram og naturligvis brændevin, oftest af egen tilvirkning. Ingen gade var dengang så rig på store købmandsgårde som Vestergade.*

Herudover havde købmandsgårdene egne husdyrhold og egne landbrug, hvor de dyrkede til såvel eget forbrug som til deres egen produktion af f.eks. øl og brændevin. To repræsentanter for købmands-

slægten Bech i Århus etablerede sig noget tidligere som købmænd i Vestergadekvarteret – tæt ved henholdsvis Munkeport og Vesterport.

De første købmænd i Bech-slægten engagerede sig blandt de yngre og energiske handelsmænd i Århus, og de engagerede sig i havnens eksportmuligheder og i havnens funktion som grundlag for handelsudbygning. Det gjorde de i en tid, hvor Århus kun var i beskeden fremgang efter den Store Nordiske Krig, der havde pålagt også Århus store udgifter til indkvartering og diverse ekstraskatter, der var en konsekvens af krigen.

I de seneste led af Bech-slægten skete en begyndende specialisering til at handle med færre varegrupper og en begyndende industrialisering. Marcus Galthen Bech d.æ. igangsatte kradsuldsproduktion, hvortil han indkøbte særlige maskiner, som bl.a. blev drevet ved vandkraften fra møllerne i Marselisborg Skov. Og han beskæftigede i perioder flere hundrede mennesker.

Efter knap 200 år som køb- og handelsmænd i Århus sluttede deres virke i bogstaveligste forstand med nedrivningen af Marcus Bechs gård i 1915. En del af nedrivningsarbejdet ønskede familien selv at stå for, men materialerne blev opmagasineret uhensigtsmæssigt. Af den grund kom kun en mindre del til Den gamle By.

I dage der ikke efterkommere af denne Bech-slægt, der fungerer som købmænd i Århus.

Litteratur

Bue Beck: *Hugo Matthiesens Aarhus, fotograferet 1917*. 1999.

A. Blichfeldt-Petersen og C.J.T. Thomsen: "Rådmand Clemens Jensen Smagbier og hans efterkommere" i *Århus Stifts Årbøger 1943, s. 101-53, og 1944, s. 22-65*.

Bo Bramsen: *Købstadsmuseets historie, topografi og liv i hverdag og fest*. 1971.

Chr. Buur: *Skoleliv og skoleadministration i Aarhus for 100 aar siden*. 1919.

Ole Degn og Vagn Dybdahl: *Borgere i byens råd*. 1968.

Poul Enemark: *Erhverv i Århus 1735. Indberetninger om byen økonomiske tilstand*. 1963.

Ib Gejl (red.): *Århus – Byens historie 1720-1870*. 1997.

J. Hoffmeyer: *Blade af Aarhus Bys Historie*. 1904.

J.R. Hübertz: *Aktstykker vedkommende Staden og Stiftet Aarhus*. 1815.

N.J. Israelsen og Lars Thomassen: *Rasmus Lassøn's Gård i Århus*. 1983.

Peder Jensen og N.J. Israelsen: *Fra den sorte skole til Middelgades port: Mejlgade – en reel og nærsom gade*. 1968.

Viggo J. von Holstein Rathlou: *Historisk-Topografisk beskrivelse med biografier*. 1920.

Emanuel Sejrs: *Gamle Århusgader*. 1961.

Anna Thestrup: *Eligerede borgere i Århus 1740-1837*. 1964.

Århus Kommune, Mag. 2. afd.: *Registrering af bevaringsværdige bygninger og miljøer*. 1984.

Desuden:

Sejrs Sedler (Et arkiv over oplysninger om Århus-borgere, udarbejdet på baggrund af bl.a. annoncer i Århus Stiftstidende og anden litteratur). Seddelarkivet findes på Lokalhist. Samling på Hovedbiblioteket i Århus, Erhvervsarkivet, Landsarkivet i Viborg og på Statsbiblioteket.

Basen <http://www.folketimidten.dk/>

Hjemmesiden <http://www.kkermit.dk>

Kurt Lundskovs hjemmeside: www.lundskov.dk

Nygaards Sedler: <http://nygaards-sedler.dk>

Noter og henvisninger

Jeg takker for nyttig og hjælpsom mailkontakt med Erhvervsarkivet, Den gamle By, Lokalhistorisk Samling og Stadsarkitektens Kontor i Århus Kommune.

1. Læsere, der er interesserede i en grundigere gennemgang af disse personhistoriske oplysninger, henvises til min bog: *Anespor – Asta Thora Bech, gift Ørnberg*, der bl.a. kan ses på Lokalhistorisk Samling på Hovedbiblioteket i Århus eller på f.eks. Landsarkiverne, – eller til at kontakte mig.

2. *Århus Borgerskabsprotokol 1674-1752*. Erhvervsarkivet
3. J.R. Hübertz, bind III
4. *Skøde- og panteprotokol 1725-39*, fol. 286
5. *Brandtaxationsprotokollerne for 1761 og 1771-73* (i begge er det husnr. 225), *Skøde- og panteprotokol 1757-78*, fol. 433 og *Skifteprotokol 1764-77*, fol. 679
6. *Skifteprotokol 1748-64*, fol. 607
7. Århus Stifts Årbøger 1943 og 1944
8. *Skifteprotokol 1764-77*, fol. 324
9. www.folketimidten.dk/borgerbog
10. *Brandtaxationsprotokol 1771-73*, husnr. 413
11. *Skifteprotokol 1764-77*, fol. 783
12. *Skifteprotokol 1777-89*, fol. 704
13. *Skøde- og panteprotokol 1790-1806*, fol. 48
14. *Skifteprotokol 1790-1808*, fol. 141
15. *Skøde- og panteprotokol 1778-90*, fol. 543
16. *Skøde- og panteprotokol 1790-1806*, fol. 304
17. *Skøde- og panteprotokol 1790-1806*, fol. 562
18. *Brandtaxationsprotokol 1801-10*, hus nr. 30 (her er Klostergade 58 og 60 beskrevet samlet) og pag. 438 (her hver for sig)
19. *Skifteprotokollerne 1806-18*, fol. 263; 1809-20, fol. 289; 1816-20, fol. 71. Klostergade 60 og dets renovering 1983 er nærmere beskrevet i Israelsen og Thomassen bog.
20. *Skifteprotokol og Dokumenter til skifteprotokol 1816-18*
21. *Skifteprotokol 1748-54*, fol. 297
22. *Brandtaxationsprotokollerne for henholdsvis 1761 (husnr. 93) og 1771-73 (husnr. 94)*
23. *Skøde- og Panteprotokol 1757-78*, fol. 593
24. *Skøde- og Panteprotokol 1757-78*, fol. 534
25. *Brandtaxationsprotokol 1771-73 (husnr. 423) brandtaxationsprotokollen 1801-10*
26. *Skifteprotokol 1777-89*, fol. 36
27. *Skifteprotokol 1790-1808A*, fol. 446
28. Jf. www.hammerum-herred.dk/forum
29. *Skøde- og Panteprotokol 1790-1806*, fol. 180
30. *Brandtaxationsprotokollen 1801-10*, side 159, matr. nr. 357
31. *Skøde- og panteprotokol 1790-1806*, fol. 576
32. *Brandtaxationsprotokollen 1811-17*, side 293, No 26-8
33. *Skifteprotokol 1830-37*, fol. 418
34. *Skifteprotokol 1837-45A*, fol. 168
35. *Realregisteret 1800-1850*, fol. 48